

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

Metodické listy

SPOZNÁVANIE HUDBY U ŽIAKOV S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Jana Halmo

SPOZNÁVANIE HUDBY U ŽIAKOV S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA

NADANÉ DETI SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM

Jedinci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami s nadaním vytvárajú špecifickú skupinu. Môže ísť o žiakov so sensorickým, telesným či kombinovaným postihnutím a aj poruchami učenia.¹ V takomto prípade hovoríme o tzv. twice exceptionality, dvojitej výnimočnosti, ktorá sa ale zisťuje v porovnaní s populáciou s rovnakým hendikepom, nie s intaktnými jedincami.² V literatúre zahraničných výskumníkov k tejto problematike sa píše aj o deťoch s poruchami autistického spektra (PAS) s nadaním ako o jedincoch s dvojitou výnimočnosťou. Výnimočné intelektové schopnosti týchto detí umožňujú prijímať a zapamätávať si mnoho informácií a vytrvalo sa sústrediť na určitú činnosť. Ich pozorovacia schopnosť a predstavivosť je často nadpriemerná.³

Môže sa stať, že dieťa s výnimočnými intelektovými schopnosťami je veľmi ťažko identifikované, pretože jeho porucha zakryje nadanie, ktorým disponuje. Diagnostika takýchto detí pri odhalení nadania je veľmi náročná. Realizuje sa pomocou individualizovaných identifikačných metód, portfólií, upravených testových metód a nominácií.⁴

V súčasnosti nastal boom v oblasti starostlivosti o vzdelávanie nadaných detí. Rovnako pribúda aj počet jedincov, ktorí sú označení za nadaných. Objavujú sa aj neznáme a nepreštudované kombinácie nadania a niektorých vývinových porúch. Domácej odbornej literatúry však nie je dostatok. Dyslexia a dysgrafia sa už dávnejšie skloňujú v súvislosti s talentom a nadpriemernými schopnosťami v určitých oblastiach. Jedincom s ADD, ADHD, s plnofunkčným autizmom a Aspergerovým syndrómom s nadaním sa doteraz venovala menšia pozornosť.⁵ Talent týchto detí sa často prehliada.

¹ JURÁŠKOVÁ, Jana: Základy pedagogiky nadaných. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, s. 110.

² WERDENICHOVÁ, Diana: Špecifika hry intelektovo nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. Brno : [Diplomová práca], Masaryková Univerzita, 2016, s. 12.

³ Tamže, s. 5.

⁴ DAVIS, Gary; RIMM, Sylvia; SIEGLE, Del: Education of the Gifted and Talented. Zdroj: WERDENICHOVÁ, Diana: Špecifika hry intelektovo nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. Brno : [Diplomová práca], Masaryková Univerzita, 2016, s. 12.

⁵ LAZNIBATOVÁ, Jolana: Problémy psychického vývinu nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa. Bratislava : IES VÚDPaP, roč. 43, 2008 č. 2, s. 95 – 117, s. 95.

NADANIE U DETÍ S PORUCHAMI AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Veronica Zysk a Ellen Notbohm tvrdia, že 10 až 15 percent ľudí s Aspergerovým syndrómom v živote dosahuje úspech. Potrebujú zväčša relatívne málo pomoci od okolia. Práca s nimi musí byť však pre ich rozvoj dostatočne fundovaná.⁶ Deti s Aspergerovým syndrómom majú stále deficit v sociálnej oblasti, aj keď sú mimoriadne nadané. Napriek zvláštnym prejavom vedú produktívny život. Pre svoj záujem o jednu oblasť môžu nájsť dobré uplatnenie a tým sa zaradia do spoločnosti.⁷ Nadané deti majú problém s nerovnomerným vývojom. Kognitívna zložka vývoja je rýchla, no v emocionálnej oblasti môže byť deficit. Je možné, že dieťa situáciu pochopí, ale emocionálne ju nedokáže spracovať. Za kogníciou môže zaostávať aj sociálny vývoj.⁸ Nevyrovnaný je aj verbálny prejav a myslenie, preto sa stáva, že je dieťa diagnostikované až ako podpriemerné.⁹

I keď pojem autizmus je rozšírený, nehovorí sa o ňom v súvislosti s nadaním. Deti s PAS majú spoločnú črtu, a to deficit v sociálnej oblasti. Tento nedostatok sa prenáša do oblasti interakcie, komunikácie a abstrakcie. Deficity tohto typu ale nepodmieňujú rozsah kognitívnych schopností, aj keď ich môžu ovplyvniť. Dá sa teda povedať, že to, že človek má PAS, nevylučuje nadpriemernú inteligenciu a naopak. Je veľmi zaujímavé, že tak ako je v populácii ľudí s poruchami autistického spektra vyšší výskyt mentálneho postihnutia v porovnaní s ostatnou populáciou, tak je aj pravdepodobnejší analogicky vyšší výskyt nadpriemerného intelektu.¹⁰

Sociálna oblasť je všeobecným problémom pri nadaných deťoch, teda nielen pri nadaných deťoch s PAS. Niektoré intelektovo nadané deti môžu disponovať vlastnosťami a prejavmi, špecifickými záujmami o určitú oblasť, ktoré by mohli výrazne sťažovať prácu vo vyučovacom procese v kolektíve, a dokonca pôsobiť kontraproduktívne pre optimálny vývin samotného nadaného jedinca.¹¹ Ďalším nesporným faktom je, že mnohé nadané deti sa venujú rovnakým okruhom záujmov ako jedinci s PAS. Je teda veľmi náročné rozlíšiť, či ide o dieťa s mimoriadnym intelektovým nadaním alebo o nadaného jedinca s PAS.

Pri zistení nadania u dieťaťa sa často prehliada diagnóza vysokofunkčného autizmu (HFA) alebo Aspergerovho syndrómu (AS). Medzi rovnaké prejavy nadaných detí a vysokofunkčných detí autistického spektra patrí aj schopnosť rýchleho učenia, vytrvalosť v oblasti záujmov, široká slovná zásoba, schopnosť dlhodobej koncentrácie. Totožný je aj problematický prejav v afektívnej sfére, a to stvárňovanie v hre, hovorenie o sebe ako o niekom inom. Problematické je písanie slohu, kde majú jedinci písať príbeh o sebe ako o niekom inom. Na takéto zadania môžu deti reagovať s afektom.¹² Niektorí jedinci s Aspergerovým syndrómom vedia kompenzovať svoju sociálnu slepotu natoľko, že sa často na diagnostiku nepomýšľa. Títo ľudia na kompenzáciu využívajú svoj nadpriemerný intelekt a priaznivé osobnostné črty. Toto maskovanie však vyžaduje enormné úsilie zo strany človeka s Aspergerovým syndrómom a množstvo času, ktoré by mohol využiť efektívnejšie. Navyše takýto človek často ostáva sám, nepochopený a sekundárne sa u neho vytvoria iné psychické problémy. Pri žiakoch s PAS netreba zabúdať na to, že majú často problém s hyperaktivitou, perfekcionizmom, hypersenzitivitou, denným snením, nerešpektovaním autority a problémy v sociálnych kontaktoch.¹³

JEDINCI S PAS A HUDBNÉ NADANIE

Pamela Heaton, Beate Hermelin a Linda Pring vo svojom výskume zistili, že u jedincov s PAS je vnímanie hudobných podnetov neporušené.¹⁴ Takéto deti s hudobným nadaním sú často obdarené aj absolútnym sluchom. V populácii ľudí s PAS je výskyt absolútného sluchu podstatne väčší ako u neurotypických jedincov. Vnímanie hudby u malých detí s PAS sa môže využiť aj ako prostriedok na kontakt alebo alternatívnu komunikáciu, a to najmä v predškolskom veku. Hudba a nástroje rozvíjajú rôzne oblasti, ako napríklad jemnú a hrubú motoriku, pamäť a i.

Na tento fakt nadväzuje aj názor Johna Aschenbrennera, že rozvoj hry na klavíri je mimoriadne žiaduci, pretože pri hre na klavíri ľavou a pravou rukou sa podporuje rozvoj ľavej a pravej hemisféry a koordinácie pohľadu očí a pohybu rúk. Rozvíja sa aj pozornosť. U týchto detí je problematická hra z nôt kvôli koordiná-

⁶ ZYSK, Veronica; NOTBOHM, Ellen: 1001 Great Ideas for Teaching and Raising Children with Autism Spectrum Disorders. Zdroj: LAZNIBATOVÁ, Jolana: Problémy psychického vývinu nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. In: Psychológia a patopsychológia dieťaťa. Bratislava : IES VÚDPaP, roč. 43, č. 2, s. 95 – 117, s. 112.

⁷ WERDENICHOVÁ, Diana: Špecifika hry intelektovo nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. Brno : [Diplomová práca], Masaryková Univerzita, 2016, s. 13.

⁸ HRÁBKOVÁ, Lenka: Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. Praha : Grada Publishing, a. s., 2009, s. 107.

⁹ MACHŮ, Eva: Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství. Zdroj: WERDENICHOVÁ, Diana: Špecifika hry intelektovo nadaných detí s Aspergerovým syndrómom. Brno : [Diplomová práca], Masaryková Univerzita, 2016, s. 13.

¹⁰ Tamže.

¹¹ FARKAŠOVÁ, Eva: Inklúzia – integrácia – oddelené vzdelávanie. In: SOBOTKOVÁ, Irena; HELLER, Daniel; SLEZÁČKOVÁ, Alena, ed.: Psychologické dny 2016. Sborník z konferencie. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 46 – 55, s. 48.

¹² MARTÍNKOVÁ, Michaela: Monografia o autizme. [Online]. Súkromná spojená škola, Vodárenská 3, Prešov. [8. 12. 2017]. Dostupné z: <https://francesco-1.webnode.sk/co-je-autizmus/monografia-o-autizme/>

¹³ Tamže.

¹⁴ HEATON, Pamela; HERMELIN, Beate; PRING, Linda: Can children with autistic spectrum disorders perceive affect in music? An experimental investigation. In: Psychological Medicine. United Kingdom : Cambridge University Press, roč. 29, č. 6, 1999, s. 1405 – 1410, s. 1405.

cii očí a rúk i pozornosti. Výnimočná býva ale hudobná pamäť a záujem o hudbu.¹⁵

Je dôležité spomenúť, že hudba ovplyvňuje reč. Často cez hudbu človek vyjadri to, čo rečou nedokáže. Hudba nie je jazyk, ktorý je kódovaný, a preto je jasná, čitateľná, nepotrebuje žiadne ďalšie vysvetľovanie. Pre človeka s PAS preto môže byť alternatívnym spôsobom komunikácie. Práve hudba môže vyprovokovať vokálnu reakciu u nehovoriaceho jedinca. Takéto správanie je znakom potreby komunikácie a môže byť prvým krokom k verbálnemu dorozumievaniu.¹⁶

V experimentálnej štúdii Rory Allenovej, Elizabeth Hill a Pamelie Heatonovej sa uvádza, že hudba ovplyvňuje emócie ľudí s PAS, títo ľudia však nedokážu verbalizovať svoje pocity, emócie a reakcie na hudbu. Tento jav sa odborne označuje pojmom alexithymia (ťažkosti s rozpoznávaním a vyjadrovaním jednotlivých emócií).¹⁷ V ďalšej štúdii Laurenta Mottrona, Isabelle Peretzovej a Edith Ménardovej s názvom Local and Global Processing of Music in High-functioning Persons with Autism: Beyoncé Central Coherence? prišli autori k záveru, že deti s PAS spracovávali melodické štruktúry v hudbe rovnako dobre ako kontrolná skupina intaktných detí.¹⁸ Heaton, Hermelin a Pring sa vyjadrujú, že nie je dôvod domnievať sa, že by ľudia s PAS nemali byť schopní spracovať emocionálne konotácie zakotvené v hudobných a umeleckých jazykoch vo vzťahu k ich úrovni inteligencie a veku.

O hudobnom vnímaní a predispozíciách hudobného talentu hovorí niekoľko štúdií. Pre predstavu z nich uvádzame niekoľko výsledkov. V štúdii Edwarda Applebauma, Anderwa L. Egela a Roberta L. Koegela sa uvádza, že deti s PAS dokázali v experimente lepšie reprodukovať atonálne melódie ako neurotypickí jedinci.¹⁹ Za zmienku stojí aj výsledok porovnávacieho experimentu J. L. Warda z roku 2008, ktorý bol publikovaný v štúdii Pamelie Heaton Assessing musical skills in autistic children who are not savants. V nej sa porovnávala skupina intaktných detí a detí s PAS a ich percepčia hudobných nástrojov. Deťom sa predkladali dvojice melódií a inštrukcia bola, aby odpovedali na otázku, či sú tieto melódie interpretované rovnakými alebo rôznymi nástrojmi. Melódie boli hrané nástrojmi s podobnými farbami (saxofón alebo klarinet), ale aj úplne odlišnými nástrojmi. Výsledky ukázali, že na rozdiely boli citlivejšie práve deti s PAS.²⁰

Podľa Laurenta Mottrona majú jedinci s PAS veľmi dobre vyvinutý cit pre hudobnú štruktúru, čo nás opäť vra-

cia k emocionálnemu vnímaniu hudby. Práca Davida Hurona hovorí o tom, že emócie a hudobnú štruktúru nemožno rozdeľovať, pretože emócia vzniká v priamej reakcii na štruktúru hudobného diela.²¹ Obľubu hudby u detí s PAS možno vysvetliť práve jej vysoko štruktúrovanou stavbou, ktorá je zreteľne podávaná poslucháčovi.²²

Výučba detí so sociálnymi a komunikačnými problémami predstavuje pre hudobných pedagógov výzvu. Napriek tomu neexistuje mnoho presvedčivých dôvodov, prečo by sa do náročného procesu nemali pustiť. Jeden z dôvodov je, že hudobná výučba zlepšuje priestorovo-temporálne spracovanie, zlepšuje matematické zručnosti a čítanie. Hudba podporuje dôležité interpersonálne funkcie a prináša príležitosti na spoločenské interakcie. Ak majú deti s PAS talent rovnako ako neurotypické deti, mali by byť aj hudobne vyučované. Ako píše Pamela Heaton vo svojej štúdii Assessing musical skills in autistic children who are not savants: „Je zrejmé, že nastal čas zamerať pozornosť na to, ako to čo najlepšie dosiahnuť“ (pozn. preložila autorka).²³

SPOZNÁVANIE HUDBY U ŽIAKOV S PAS

Metódy na spoznávanie hudby u detí s PAS sú odlišné od metód, ktoré sa využívajú pri deťoch z intaktnej populácie. Pedagóg musí byť otvorený kreatívnym a inovatívnym prístupom. Z uvedených informácií vyplýva, že jedinci s PAS sú často obdarení hudobným talentom, no treba ho rozvíjať individuálnym prístupom.

Metódy, ktoré uvedieme v nasledujúcom texte, sa dajú využiť pri výučbe hudobnej náuky alebo hry na klavíri, poprípade hry na inom hudobnom nástroji. Je možné ich využiť aj pri muzikoterapeutických sedeniach, pretože rozvíjajú jemnú motoriku, súhru zmyslových podnetov a orientáciu. V neposlednom rade sa pri týchto cvičeniach cibrí pamäť a taktiež oblasti, ktoré sú u jedincov s PAS najviac zasiahnuté: komunikačné schopnosti, sociálne zručnosti a predstavivosť.

Alternatívne zápisy hudby sa využívali primárne pri deťoch s PAS, no dajú sa využiť i pri iných skupinách so zdravotným znevýhodnením. Metódy majú uľahčiť orientáciu na nástroji a v hudobnom zápise. Prinášajú radosť z hudobného umenia aj jednotlivcom, ktorých kognitívne schopnosti neumožňujú orientovať sa v notovej osnove. Pri uvedených metódach je možné sa

v akejkoľvek fáze zastaviť. Niektoré fázy môžu byť pre dieťa náročnejšie a môžu vyžadovať viac času. Niektoré deti môžu ostať v nižšej fáze a v nej sa tešiť z hudobného umenia po celý svoj život. Dôležité je uvedomiť si, že pri žiakoch/deťoch s PAS alebo s iným zdravotným znevýhodnením musíme prihliadať na diagnózu a na obmedzenia, ktoré s ňou súvisia. Nejde teda o naše ciele a o to, čo by náš zverenec mal podľa našich predstáv dokázať a dosiahnuť. Snažíme sa o jeho individuálny rozvoj.

POZNÁVANIE HUDBY POMOCOU FARIEB

Metóda, ktorú opisujeme na nasledujúcich stranách, bola využitá pri deťoch s PAS, ktoré disponovali hudobným nadaním. Treba však mať na zreteli, že každé dieťa s PAS je iné, preto je potrebné mať cit pre jej modifikácie. Tento druh práce s hudbou a farbami je možné využiť aj pri deťoch s iným zdravotným znevýhodnením, pri deťoch z nízkofunkčným autizmom, ktoré majú radosť z hry a zvukov. Pri nich možno precvičovať napríklad rozoznávanie farieb. Pomocou farieb sa učia aj intaktné deti, no využíva sa iná metodika.

Farebné označenie nástroja

Pri metóde farebnej hudby je potrebné označiť si farbami nástroj. Každý tón musí mať svoju farbu, ktorá je nemeniteľná. Na ilustráciu použijeme klaviatúru, no je možné farebne označiť aj iné nástroje.

Obrázok 1: Farebné označenie klaviatúry

Poznámka: Pri hre na nástroji treba vybrať nástroj podľa záujmu a možností žiaka. Deti s PAS majú často problém s jemnou a hrubou motorikou. V takom prípade pedagóg vyberie ľahšie ovládateľný nástroj alebo rozvíja jemnú motoriku aj inými cvičeniami.

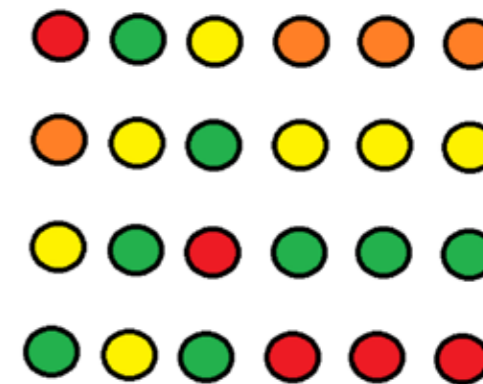
Alternatívne farebné zápisy piesní

Keďže notový zápis je na porozumenie všeobecne veľmi náročný, na vysvetlenie výškových rozdielov je dobré použiť farby a farebný zápis. Žiaci s PAS majú často problém porozumieť notovej osnove a výrazom: na čiare, nad čiarou, pod čiarou. Tento jav je celkom pochopiteľný pre ich problémy s pravo-lavou orientáciou a orientáciou v priestore. Jednoduché je začať s farebnými plnými kruhmi. Zaznačenie výšky jednoduchých piesní do alternatívneho farebného zápisu prináša prvotné zistenie, že existuje hudba, ktorá sa riadi pravidlami, je nejako zapísaná a v neposlednom rade prináša radosť zo znejúceho nástroja.

Obrázok 2: Farebný alternatívny zápis melódie piesne Čierny Ján

Na výškový zápis možno využiť aj alternatívu, pri ktorej sa dieťaťu dajú lepšie vysvetliť menšie úseky piesní – frázy.

Obrázok 3: Alternatívny farebný zápis ľudovej piesne: Kohútik jarabý. Každý riadok znázorňuje jednu frázu.

Ak žiak porozumie výškovému zápisu farebných bodov, môžeme mu vysvetliť dĺžkové parametre jednotlivých tónov pomocou predĺženia príslušných kruhov na farebné ovály, ktoré symbolizujú dlhšie tóny.

Prechod z alternatívneho farebného zápisu na zápis do notovej osnove

Ak dieťa porozumie alternatívnejmu zápisu, je čas na ďalší krok. Je potrebné, aby si ozrejmilo už spomínané výrazy: na čiare, nad čiarou a pod čiarou.

Cvičenie pojmov na orientáciu na notovej osnove

Na porozumenie výrazov sa dá využiť hra na „kvetin-kovú lúku“. Na papieri najskôr využijeme len jednu čiaru a striedame sa so žiakom v zadávaní inštrukcií, kde treba nakresliť kvietok. Učiteľ: „Nakresli kvietok nad čiaru.“ Žiak má často problém pochopiť inštrukciu, preto mu pomôžeme nakresliť kvietok nad vyznačenú čiaru. Postupne pridávame všetky ďalšie inštrukcie.

¹⁵ Autism and Piano. [Online]. Piano by Number. [cit. 3. 3. 2018]. Dostupné z: <https://pianoiseasy2.com/amazing/>

¹⁶ ALVIN, Juliette; WARWICK, Auriel: Music Therapy for the Autistic Child. Oxford : Oxford University Press, 1991, s. 7.

¹⁷ ALLEN, Rory; HILL, Elizabeth; HEATON, Pamela: The Subjective Experience of Music in Autism Spectrum Disorder. In: The Neurosciences and Music III – Disorders and Plasticity, New York : New York Academy of Sciences, 2009, s. 326 – 331, s. 329.

¹⁸ MOTTRON, Laurent; PERETZ, Isabelle; MÉNARD, Edith: Local and Global Processing of Music in High-functioning Persons with Autism: Beyond Central Coherence?. In: The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines. United Kingdom: Cambridge University Press, roč. 41, č. 8, 2000, s. 1057 – 1065, s. 1059.

¹⁹ APPLEBAUM, Edward; EGEL, Anderw L.; KOEGEL, Robert L.: Measuring Musical Abilities of Autistic Child. In: Journal of Autism and Developmental Disorders. California : University of California, roč. 9, č. 3, 1979, s. 279 – 285, s. 283.

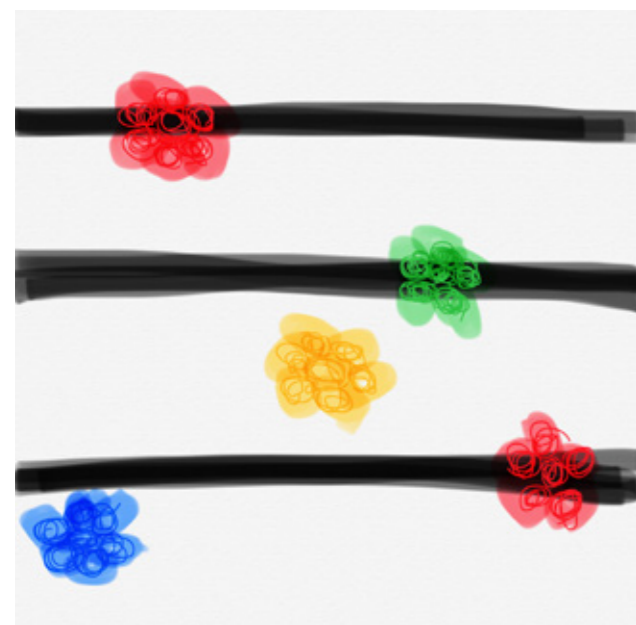
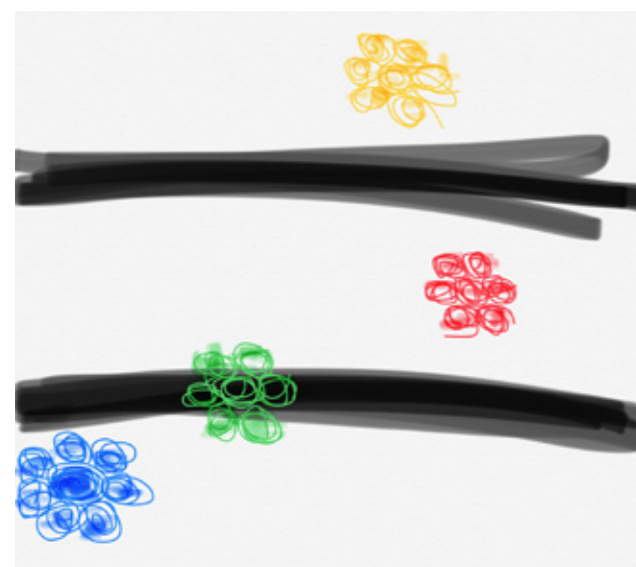
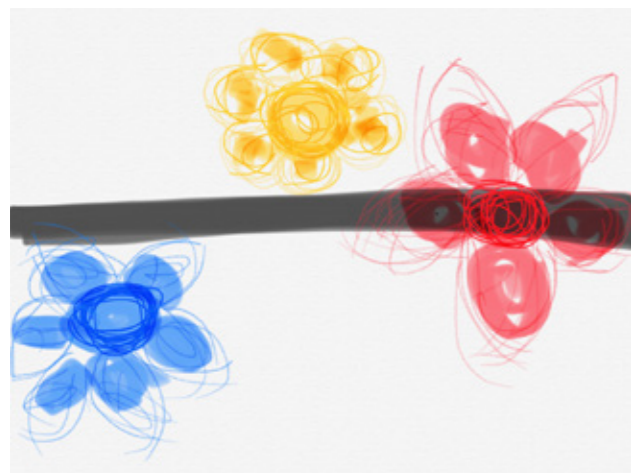
²⁰ WARD, J. L.: Unpublished thesis (2008). Zdroj: HEATON, Pamela: Assessing musical skills in autistic children who are not savants. In: Philosophical Transactions of the Royal Society B. London : The Royal Society Publishing, roč. 364, č. 1522, s. 1443 – 1447, s. 1444.

²¹ HURON, David: Sweet Anticipation: Music and the psychology of expectation. Cambridge : A Bredford Books, The MIT Press, 2007, s. 7.

²² HEATON, Pamela: Assessing musical skills in autistic children who are not savants. In: Philosophical Transactions of the Royal Society B. London : The Royal Society Publishing, roč. 364, č. 1522, 2009, s. 1443 – 1447, s. 1445.

²³ Tamže, s. 1447.

Zakaždým sa pri zadávaní úloh strieda učiteľ so žiakom. Následne sa pridávajú ďalšie čiary a postup sa opakuje.

Obrázok 4: Cvičenie orientácie na notovej osnove.

Farebná notová osnova

Keď už žiak porozumie pojmom, ktoré sú nevyhnutné pri orientácii na notovej osnove, môžeme prejsť na zápis do notovej osnove. Pri prechode do notovej osnove opäť použijeme farby. Zachováme pri tom farbu jednotlivých tónov, ktoré sme používali pri alternatívnom farebnom zápise.

Obrázok 5: Farebná notová osnova

Poznámka: K notovej osnove a jednotlivým notám v ďalšom priebehu postupne dopisujeme názvy jednotlivých tónov.

Cvičenie na orientáciu v notovej osnove

Na precvičovanie orientácie na notovej osnove môžeme využiť hru na hľadanie nôt. Na veľký papier, kde je napísaná a farebne vyznačená stupnica C dur od c1 po c2 (hlavná notová osnova), umiestnime viacero nôt bez farebného označenia. Žiak následne jednotlivé noty hľadá a vyfarbuje príslušnou farbou. Keď nájde a vyfarbí všetky noty, môže ich pospájať s notami v hlavnej notovej osnove.

Obrázok 6: Plagát s farebnou notovou osnovou

Postup je možné opakovať aj bez hlavnej notovej osnove. V tom prípade žiak vyfarbuje noty bez farebnej predlohy.

Prenos farebnej osnovy k hre na nástroji

Keď žiak porozumie notovej osnove, preniesie svoje vedomosti do hry na nástroji. Pri piesňach zapísaných do notovej osnove si žiak môže na orientáciu vyfarbiť jednotlivé noty. Takto má stále oporu vo farebnom zápise, aj keď v piesni zapísanej v notovej osnove. Postupom času sa odstraňujú jednotlivé farebné označenia na nástroji a paralelne si ich žiak neoznačuje v notovom zápise.

Obrázok 7: Farebné označenie nôt žiakom

METÓDA ŠIKOVNÝCH PRSTÍKOV

Pri deťoch s PAS sa môže stať, že farebný alternatívny zápis nôt bude pre ne ťažko pochopiteľný, málo čitateľný alebo nelogický. Nájdu sa jedinci, ktorí sa lepšie vyznajú v tónoch vyjadrených číselne. V tom prípade je možné „odpichnúť sa“ od prstokladov na určitom hudobnom nástroji. Na ilustráciu použijeme klavírny prstoklad.

Zoznámenie s prstokladom

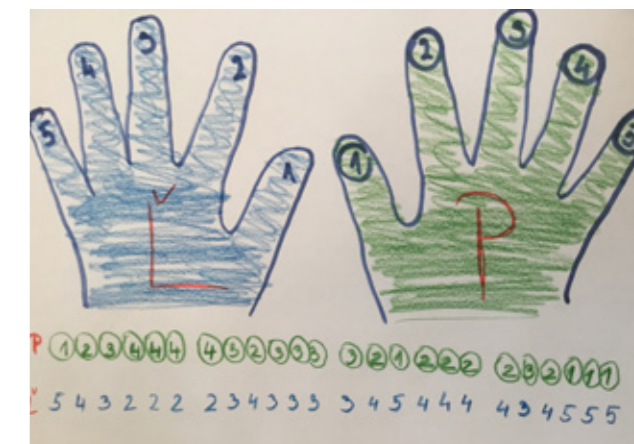
Na zoznámenie s prstokladom môžeme zvoliť kreatívne obkresľovanie rúk. Ruky si potom žiak môže vyfarbiť a ozdobiť. Spolu s pedagógom si žiak očísľuje všetkých päť prstov na oboch rukách.

Obrázok 8: Obkreslená a očíslovaná ruka

Zápis piesne v číselných „šifrách“

Pod obkreslené ruky môžeme číselne zapísať jednoduchú pieseň. Je vhodné najskôr hrať piesne jednotlivými rukami, každou zvlášť. Postupne hru rúk spájame. Pre jednotlivé ruky odlišujeme čísla farebne alebo inými grafickými označeniami. Najskôr využívame na hru iba piesne v rozsahu kvinty.

Obrázok 9: Kohútik jarabý zapísaný v oboch rukách

Tónová dĺžka v číselnom zápise

Ak žiak reaguje na číselný zápis piesne, môžeme mu vysvetliť relatívne dĺžkové hodnoty tónov. Dlhé a krátke noty spolu so žiakom označíme odlišnými farbami. Žiak ich rozlišuje a poznáva pomocou spoločného spevu/hry piesne a vyfarbuje tóny na základe rozoznávania pojmov krátka nota, dlhá nota.

Obrázok 10: Číselný zápis s vyznačením dĺžky tónov

Poznámka: Ak má žiak problém s jemnou motorikou, s vyfarbovaním mu pomáha pedagóg.

Číselný zápis piesní bez predlohy rúk

Keď si je žiak istý v orientácii v číselnom zápise, odstránime predlohu rúk. Ako príklad sme použili pieseň Pôjdeme my do hájička. Vzor je určený pre obojručnú hru. V ľavej ruke je umiestnená gajdošská kvinta od tónu c. V pravej ruke sa nachádza melódia piesne od c1.

Keďže oktávy nie sú nijak označené, treba žiaka buď usmerniť, alebo nechať hrať ruky v rôznych oktávach, prípadne využiť opäť zrozumiteľné označenie pre odlišné oktávy.

1 2 3 4 5 5 5 5 5 4 3 2 1 1 1 1 1 2 3 4 5 5 5 4 3 2 1 1

1 1 1 1
5 5 5 5

Obrázok 11: Číselne zapísaná pieseň *Pôjdeme my do hájička*

Prechod od číselného alternatívneho zápisu k notovej osnove

Ak si žiak navykne na číselný notový zápis, pod notovú osnovu s notami v rozpätí tónového radu c1 – g1 napíšeme prstoklad jednotlivých rúk a k nemu pripíšeme názvy nôt. Postupne prechádzame na piesne v notovom zápise, kde pod jednotlivé noty zapíšeme prstoklad, tak ako u neurotypických jedincov. Ak pedagóg uzná za vhodné, vysvetlí žiakovi prekladanie prstov.

Obrázok 12: Zápis do notovej osnovy

Poznámka: K notám nezapisujeme číselné označenie oktávy, pretože čísla by mohli pre žiaka s PAS pôsobiť v tejto fáze mätúco.

NA ZÁVER

Metódy sa ľahko varirujú. Kreativite sa medze nekkladú. Každé dieťa s PAS je individualitou, preto treba hľadať najvhodnejší prístup. Vzhľadom na jedinečnosť každého jedinca s PAS je nutné podľa potreby hľadať ďalšie alternatívne prístupy. V prípade, že sa využívajú uvedené metódy len na hudobnej náuke, je vhodné použiť melodické bicie nástroje.

Vždy je dôležité zamerať sa na preferencie dieťaťa. Spoznať jeho záujmy a hľadať najvhodnejší spôsob motivácie na učenie. Pedagóg by si mal najskôr vytvoriť s dieťaťom vzťah, mal by mať viac trpezlivosti, prihliadať na jeho možnosti, prípadné zvláštnosti a hľadať najsilnejšie stránky muzikality, ktoré sa dajú rozvíjať.

O AUTORKE

Mgr. Jana Halmo

(*1991, Bratislava) študovala na Konzervatóriu v Brne – odbor spev, na Konzervatóriu v Bratislave – odbor skladba, a vysokoškolské vzdelanie získala na Katedre muzikológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V rokoch 2015 – 2017 absolvovala Dlhodobý kurz muzikoterapie garantovaný Muzikoterapeutickou asociáciou Českej republiky pod vedením hlavného lektora Matěja Lipského. V roku 2017 sa zúčastnila na študentskom programe Roche Continents. Zaoberá sa muzikoterapiou pre deti so zdravotným znevýhodnením a svoju pozornosť upriamuje najmä na skupinu detí s poruchami autistického spektra. Zameriava sa na vývoj muzikoterapie na Slovensku z pohľadu histórie, no najmä na súčasnosť a momentálne dianie. Pod vedením školiteľa doc. Mgr. Vladimíra Zvaru, PhD., a konzultanta RNDr. Mareka Žabku, PhD., pripravuje dizertačný projekt Muzikoterapia u detí so znevýhodnením.

